

Sosiale historier: virkningsmekanismer og suksessfaktorer

v/Inger Lamache

Nafo-seminaret, 9.mai 2014

Dette kjennetegner autisme:

- Autisme er en gjennomgripende biologisk betinget utviklingsforstyrrelse som varer livet ut.
- Autisme kjennetegnes ved:
  - kvalitative avvik i sosialt samspill
  - kvalitative avvik i verbal og nonverbal kommunikasjon
  - begrenset repertoar i fht. aktiviteter og interesser

Dette medfører store forståelsesproblemer

Sosial fungering

"Hovedutfordringen for noen elever med ASD er å oppfatte sosial informasjon, heller enn å respondere adekvat gitt slik informasjon" (Gray & Garand, 1993)

Behov for nøyaktig informasjon og forklaringer!

Sosiale historier

- = korte historier som tar sikte på å fremme ferdigheter i å lese og respondere adekvat til sosiale situasjoner gjennom å:
  - Presentere info visuelt
  - Identifisere relevante sosiale signaler og sørge for nøyaktig informasjon
  - Beskrive forventet atferd
  - Presenteres løsrevet fra sosiale forstyrrelser
    - Skrevet i den form som den enkelte elev forstår best

10 retningslinjer:

1. Hovedmålsetning er å formidle presis informasjon
2. Utgangspunktet er grundig kartlegging av: *atferdens funksjon, elevens perspektiv, informasjonsbehov, begrepsforståelse og ferdigheter.*
3. Tittel og innhold skal tydelig identifiserer tema, oppsummerende avslutning
4. Informasjon skal formuleres tydelig og begripelig for eleven
5. Skal skrives i første- eller tredjeperson, ha en positiv tone og bokstavelig presise formuleringer
6. Skal besvarer hvem-, hva-, hvor-, hvorfor-, hvordan og når-spørsmål
7. Type setninger (neste lysbilde)
8. Forhold mellom setningstyper (neste lysbilde)
9. Skreddersys til individuelle preferanser, styrker og interesser
10. Plan for prosessen fra kartlegging, utarbeiding og presentasjon, observasjon av effekt, oppfølging av framgang, bruk/gjenbruk og kombinasjon av sosiale historier til sosiale historier som applauderer mestring

Sosiale historier

4 setningstyper:

1. Objektivt beskrivende
2. Perspektivbeskrivende
3. Bekreftende
4. Veiledende

Andre setningstyper:

Nøkkelsatninger ("Control sentences")

Samarbeidssetninger

Forhold mellom setningstyper:

0-1 = veiledende/nøkkelsatninger (påminnende)

2-5 = objektivt beskrivende/ perspektivbeskrivende/

Bekreftende/samarbeidssetninger

Ulike formål/bruksområder:

- Gi relevant informasjon og oversikt
- Erstatte utfordrende atferd/gi personen mer hensiktsmessig strategi
- Forberede personen på nye, ukjente situasjoner endringer i rutiner eller store endringer i livssituasjonen
- Lære sosiale ferdigheter
- Lære akademiske ferdigheter og fremme oppgavefokus (*on-task behavior*)
- Forklare forventninger og/eller gangen i nye oppgaver og hendelser
- Gi personen mulighet til å forberede seg til situasjoner som vanligvis frembringer stress /frustrasjon, vise løsningsalternativer

"Birk"

- 7 år, ASD, integrert i vanlig klasse m/støtte, IOP.
- Faglig flink, "klisterhjerne", kunnskap langt utover alder om faktaorientert kunnskap
- Henvendte seg først og fremst til voksne
- Avansert språk, svakere språkforståelse, lett å overvurdere
- Sosialt umoden (4 år?), mangler sosiale ferdigheter i omgang med jevnaldrende, deltar i (initierer) leker der han kan styre og kontrollere

Mål for sosiale historier:

1. Tåle å tape eller ligge etter i ballspill ("straffekonk")
2. Følge regler i utvalgte gymleker (mål i IOP)
3. Holde hender på utsiden av buksene i nærvær av andre

Framgangsmåte

- Workshop skole - hjem - AKS
- Kartlegging
- Behandlingsprotokoll, - framgangsmåte, kontrollspørsmål og kriterier for avtrapping,
- Forekomst i og etter intervensjon
- Oppfølging

Funksjonelle analyser/ tilstrekkelig kartlegging:

- Observasjoner
- Tegneseriesamtaler og andre visuelt støttede samtaler (+/- skjema, gradering av følelser og preferanser)
- Samarbeid, informasjonsutveksling, drøftinger
  - Hva gjør eleven som er et problem?
  - Når og hvor skjer dette? Er det noe sted/tid det ikke skjer?
  - Hva skjer før, underveis, etterpå?
  - Hva ønsker eleven å oppnå?
  - Er det noe eleven mangler informasjon om eller forklaringer på?
  - Er det noe eleven misforstår
  - Mangler eleven strategier/ferdigheter, eventuelt bruker han/hun feil strategi?

Takle å tape eller ligge etter i "straffekonk"

Problembeskrivelse

Dersom han bommer på mål, eller slipper inn mål når han er keeper:

- Skriker, blir sint, kan gråte
- Lanserer nye regler
- Vil ikke være med lenger
- Vil bare spille med voksne (som lar han vinne) eller yngre barn som han lett vinner over
- Dette bidrar til å isolere han fra medelever/ jevnaldrende

Problemforståelse

- Opplever tap/å ligge under som stor mislykkethet, blir veldig fortvilet og lei seg når han mislykkes (trenger sosiale og fysiske mestringsopplevelser)
- Anser vanlig spill/lek som like viktig som OL/VM
- Ser ingen annen hensikt ved å spille å vinne
- Forstår ikke andres reaksjoner på hans egne sterke emosjonsutbrudd
- Erfaringer med at visse voksne tilpasser seg hans behov for å "vinne"

Virkemidler

- Introdusere treningsbegrepet (i motsetning til seier og tap)
- Formidle potensiell treningsutbytte av å spille med en som er god (bedre trening)
- Benytte hans forbilder; Lasse Kjus og Kjetil André Aamodt
- Benytte sjargong han selv - og assistentene på aktivitetsskolen - vanligvis benytter (kontrollsetninger/nøkkelsekninger)
- Voksne som modeller, bruker nøkkelsekninger fra historien når de selv bommer eller slipper inn mål

Lære seg regler for utvalgte gymleker

Problembeskrivelse

- Følger ikke reglene for gymleker.
- Kan benekte at han er "stukket" (fx i kanonball),
- kan begynne å gråte hvis han blir truffet (løs softball),
- spiller ikke på "lag" (fx redder ikke andre barn)
- De andre irriterer seg over han eller overser han helt

Problemforståelse

- Forstår ikke reglene.
- Trenger nøyaktig informasjon med visuell støtte
- Bråkete gymsal, vanskelig å ta inn informasjon der, blir sliten og ukonsentrert
- Gjør sitt beste ut fra sine forutsetninger
- Tror han er ute av spillet hvis han blir "stukket"
- Forstår ikke sin rolle i lagspill

Spesielle hensyn

Sikre at alle voksne og barn kjenner til reglene;

- Reglene for ulike gymleker (skrevet i sosial historie-format) ble lest opp først for Birk alene - for å sikre at han forsto alle ord og innholdet, deretter for klassen - for å sikre at de kjente til reglene og at også de følger reglene.
- Reglene ble satt i perm i klasserommet, i gymsalen og på aktivitetsskolen.

Spredning i skolemiljøet:

1.-3.trinn har på oppfordring fått reglene for gymleker etter hvert som de er blitt produsert. 😊

Gymleker:

- Komplekse regler: Nøyaktig presentasjon av spillereglene med alle nyanser og unntak
- Presisere LAGSPILL-aspektet
- Kanonball: Nytt perspektiv på å bli stukket
  - Ikke ute av spillet
  - "Fredet" , oppgave å hjelpe kongen
  - Strategi for å komme inn igjen (stikke en annen)
- Stiv heks: nytteverdi ved å redde andre
- Lek - ikke konkurranse/trening. Fokus på å løpe, samarbeide med laget sitt og ha det gøy

Holde hendene på utsiden av buksene i nærvær av andre

Problembeskrivelse

- Beføler seg selv innenfor buksene, både i skrittet og bak
- Dette er spesielt hyppig i stillesittende aktiviteter inne i klasserommet, i grupperommet, på datarom og når han sitter i korridoren og venter
- Både voksne og enkelte andre barn reagerer negativt, potensielt sosialt ekskluderende

Problemforståelse

- Behagelig, taktil stimulering
- Forstår ikke at dette kan virke støtende på andre
- Oppfatter ikke andres negative reaksjoner
- Vet ikke når og hvor det er akseptert å gjøre dette

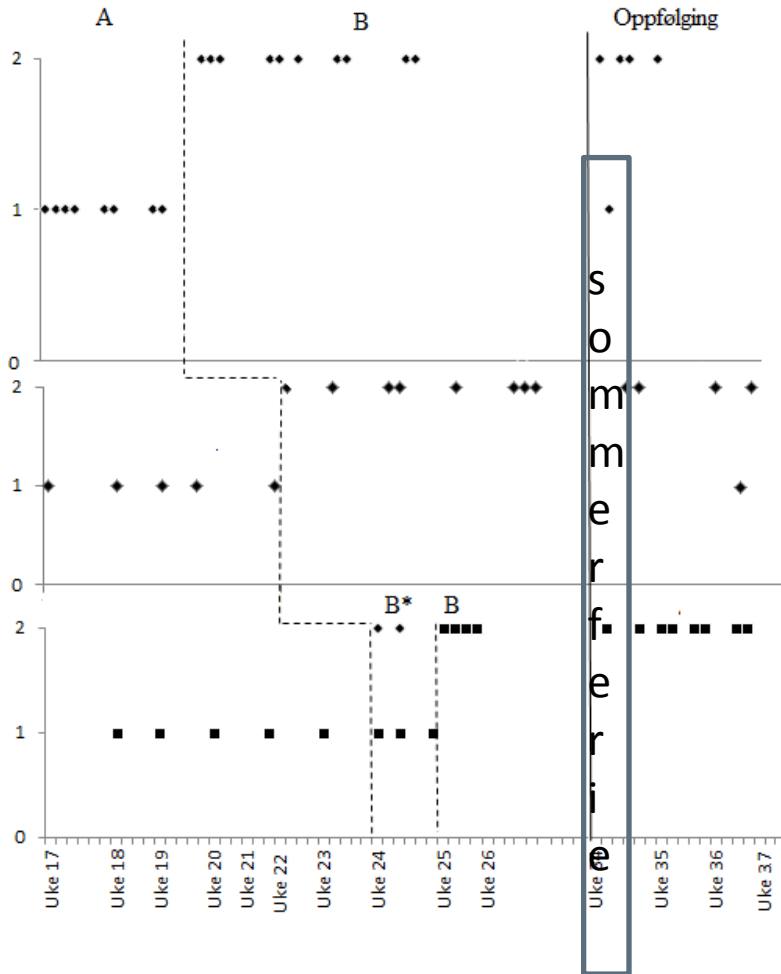
Virkemidler

- Lansere begrepet "PRIVAT"
- Begrunne hvorfor yngre barn kan ha hendene i buksa
- Bygge opp under at han er stor
- Vise til hvor det er ok å ta på seg selv
- Informere han om gjeldende normer på en vennlig måte

Andre hensyn:

- Familienes normer/valg av hva som er akseptabelt
- Naturlige opprettholdende variabler blant jevnaldrende
- Opprettholde hans naturlige forhold til kroppen, aksept for at det er vanlig og helt ok å ta på seg selv

Resultater

♦ AV1:
Takle å tape eller
ligge etter i ballspill

♦ AV2:
Følge koder og regler i
gymleker

• Opprinnelig AV3: hender vekk fra
skrittet i andres nærvær

■ Revidert AV3: hender utenfor
bukse i andres nærvær

PND:
A-B=100
A-C=80%

PND:
A-B=100
A-C=80%

PND:
A-B=100
A-C=100

Samlet
PND:
A-C≈87%

Resultater

- Alle målene nådd og opprettholder seg pr idag
  - Overveiende opprettholdt av naturlige betingelser
  - Innledningsvis bruk av påminning rett i forkant av «Stiv heks» (bruk av nøkkelsetninger)
  - Diskrét bruk av lapp m påskriften "privat" ved enkelte anledninger (grupperom m. spesialpedagog)
- Rutine for skriftliggjøring av regler for leker og gymaktiviteter
- Omarbeiding av sosiale historier til applauderende historier

Konsekvenser av måloppnåelse

- Økt inkludering og sosial aksept blant medelevene
- Spiller "straffekonk" og deltar i annen utelek med jevnaldrende
- Bruker noen spes.ped.-timer til brettspill, han inviterer nå mange ulike medelever til dette
- Birk oppmuntrer medelever til innsats og roser deres prestasjoner (både brettspill og "straffekonk")

Rapporter og studier:

- NAC (2009): "Etablert praksis"
- Effective Health Care Program (2011):
"Lovende, men behov for flere kvalitetsstudier"

Studie av praksisfeltet avdekker :

Brukes til mange formål

Oppfattes som effektivt og enkelt å bruke

Avvik fra Grays kriterier

Manglende opplæring

Applauderende historier ikke nevnt (ikke kjent?)

Hva studier sier om variabler forbundet med effekt:

- Forutgående bruk av funksjonelle analyser
- Målperson integrert i ordinær klasse
- Få presentasjoner
- Bruk av flere historier
- Målperson leser selv
- Bruk av setninger som beskriver konsekvensen av å ta i bruk beskrevne strategier
- Behandlingsintegritet (framgangsmåte beskrevet og etterfulgt)

Dessuten positiv effekt på nærpersoner:

Økt oppmerksomhet på elevens behov for informasjon og på hvilke ferdigheter eleven trenger for å lykkes!

Et atferdsanalytisk blikk:

Et tiltak for å påvirke atferd gjennom verbale stimuli.

Regelstyrt vs kontingensformet atferd

Regler: kontingensspesifiserende stimuli

Regler kan overstyre kontingenser (Catania, 2007)

ASD "sære" sosiale oppfatninger -> "sære regler" ->
uhensiktsmessig atferd opprettholdt tross
manglende forstekingende hendelser?

=> Sosiale historier erstatter "sære"
kontingensspesifiserende stimuli med
hensiktsmessige? (Sansosti, 2004)

- Demiri (2004): komplekse verbale stimuli med diskriminative og/eller funksjonsendrende relasjon til målatferd
- Sd vs VFS (manglende korrelasjon til Sr)
- Reynhout & Carter (2011): loose contingency contracts - likheter og forskjeller

Grays retningslinjer og kontrollaspektet

- Kontroll genererer motkontroll
- Positiv kontroll leder sjelden til motkontroll
  - Objektiv informasjon og forklaringer (under hvilke forhold vil hensiktsmessig atferd føre til positive konsekvenser?)
  - Fravær av kontrollerende uttrykk
  - Formuleringer som fremmer eierforhold og inntrykk av egenkontroll
  - Identifisering av mulig forsterkende konsekvenser av målatferd (indirekte positiv kontroll)
  - Beskrivelser av andres positive reaksjoner
  - Beskrivelser av hvem som kan hjelpe
  - Veiledende setninger som ikke oppfattes manipulerende
- Effekt på nærpå personer
  - Verbalatferd, informasjon og forklaringer
  - Rutiner for observasjon, kartlegging, tilrettelegging, opplæring, evaluering og positiv kontroll

Målatferdens forsterkningsbetingelser av betydning?

- Eksisterende regler vs automatisk forsterkning
- Nærpersoner som modeller
- Opprettholdende betingelser i omgivelsene

OPPSUMMERING:

Sosiale historier kan beskrives som komplekse verbale, funksjonsendrende stimuli.

Sosiale historiers effekt kan forklares ved at

- hensiktsmessige regler *etableres* slik at målpersonen responderer adekvat der han/hun tidligere respondert inadekvat
- nye, hensiktsmessige regler *erstatte* uhensiktsmessige regler for atferd ved å påvirke evokerende effekt av stimuli relatert til atferd
- hensiktsmessige regler etableres og *overstyrer kontingenser*

Dersom hensiktsmessig atferd etterfølges av forsterkende hendelser, vil atferden etter hvert kunne være både regelstyrt og kontingensformet.

Sosiale historier

Carol Gray (2010): The New Social story book. Texas:Future Horizons
(1994) Comic Strip Conversations. Texas: Future Horizons

Gray & Garand (1993): Social stories: improving responses of students with Autism with accurate social information.
Focus on Autism and Other Developmental Disorders, No 8, 1993

Ellen Gjesti (2002): Sosiale historier som metode.
Spesialpedagogikk nr.3, s. 30-33.

Gjesti & Fjæran (2006): Sosiale historier og visuelle forklaringer.
Nordvoll skoles Dokumentsamling, hefte nr. 4
www.nordvoll.gs.oslo.no

Inger Lamache (2013): Masteroppgave om sosiale historier (MALKA)
Art. 1: Sosiale historier i et atferdsanalytisk perspektiv
Art. 2: Sosiale historier som tiltak for å øke sosiale ferdigheter hos en elev med autisme
ilamache@hotmail.com

Andre referanser

Catania, A. C. (2007). *Learning*.

Demiri (2004) i Reynhout & Carter (2011) - se under

Reynhout & Carter (2009): The use of social stories by teachers and their perceived Efficacy. *Research In Autism Spectrum Disorders*, 3, 232-251

Reynhout & Carter (2011). Social stories: a possible theoretical rationale. *European Journal of Special Needs Education*, 26,3, 367-378.

Sansosti, Powell-Smith & Kincaid (2004). A research synthesis of social story interventions for children with autism spectrum disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 19, 4, 194-204

Rapporter:

National Autism Center (2009): *National Standards Report.*

<http://www.nationalautismcenter.org/pdf/NAC%20Standards%20Report.pdf>

Effective Health Care Program (2011): *Therapies for Children with Autism Spectrum Disorders. Comparative Effectiveness Review, No 26.*

http://effectivehealthcare.ahrq.gov/ehc/products/106/709/aut_fin_to_post.pdf